

stap in de Friese
RUIMTE

westergozone

Stap in de Friese ruimte

Onderzoek
naar duur-
zame energie
in de Wester-
gozone

Gemengd Zilt Bedrijf
creëert kansen voor
aquacultuur

WESTERGONIEUWS

Nieuwsbrief voor ondernemers in de Westergozone | winter 2010, jaargang 4, nr 1, www.westergozone.nl

Onderzoek naar duurzame energie in de Westergozone

In het glastuinbouwgebied Berlikum en in het nieuwe glastuinbouwgebied Waddenglas bij Sexbierum onderzoeken overheid en tuinders hoe ze onafhankelijker kunnen worden van fossiele brandstof. Duurzame energie, zoals aardwarmte, kan een goed alternatief zijn voor aardgas. De Westergozone ondersteunt de ondernemers bij dit onderzoek.

Diep onder de aardkorst zit een vrijwel oneindige hoeveelheid warmte die mogelijk naar boven kan worden gehaald. Deze aardwarmte aanboren kost echter miljoenen euro's en de kans bestaat dat er net naast de warmtebron wordt geboord. Samen met bureau E kwadraat advies is er door de glastuinbouwondernemers uit Berlikum een haalbaarheidsonderzoek gedaan. Adri Kuyper van E kwadraat advies over het onderzoek: "Op basis van de gedaalde aardgasprijzen en het huidige glastuinbouwgebied is het op dit moment economisch niet verantwoord om naar aardwarmte te gaan boren. Als de onrendabele beginfase gefinancierd kan worden, ontstaat er wel een mogelijkheid. Omdat de provincie Fryslân met aardgas een forse reductie van de CO₂-uitstoot kan realiseren, is er van de kant van de overheid veel belangstelling voor het project."

Beperken CO₂-uitstoot

Aart Cornelissen, één van de tuinders in Berlikum, ziet de ontwikkeling van aardwarmte op dit moment stilvallen. "De gasprijs

ligt tot en met 2013 fors onder de kostprijs van aardwarmte. De glastuinbouwsector heeft het afgelopen jaar veel geld verloren, waardoor de investeringsruimte op de bedrijven erg klein is. Tenzij het de provincie veel geld waard is om de CO₂-uitstoot fors te beperken zie ik als ondernemer geen mogelijkheden."

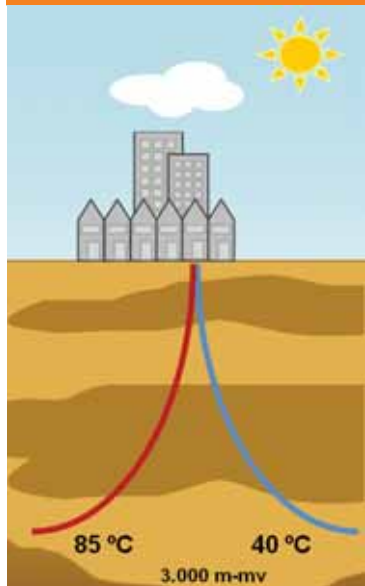
Alternatief voor aardgas

Theo van der Kaaij, tuinder in Berlikum, heeft gekozen voor een minder dure oplossing en slaat de zomerse warmte die in de kassen wordt opgevangen op via een WKO (WarmteKoudeOpslag) in een ondiepe bodemlaag. In de wintermaanden haalt dit systeem de opgeslagen warmte naar boven. "Op deze manier bespaar ik 17% van mijn gasverbruik. Doordat de opslag veel minder diep zit, is deze methode goedkoper te realiseren."

Wilt u meer weten? Neem dan contact op met Dirk Osinga van Projectbureau Westergozone op (058) - 233 79 20.

En hoe nu verder?

E kwadraat advies geeft in het haalbaarheidsonderzoek aan dat naar aardwarmte boren voor ondernemers economisch niet haalbaar is. Voor de provincie Fryslân is het boren naar aardwarmte interessant, omdat ze hiermee de CO₂-uitstoot beperkt. De komende maanden wil projectbureau Westergozone met betrokken partijen gaan uitzoeken of er toch reële scenario's ontwikkeld kunnen worden door combinaties met andere technieken en door het toepassen van aardwarmte in bijvoorbeeld woningbouw.

Nieuw project in de Westergozone

Duurzame kansen voor ondernemers bedrijventerrein Leeuwarden-West

Om de economie in de Westergozone te stimuleren, neemt het projectbureau Westergozone in samenwerking met ondernemers het voortouw om mogelijkheden en kansen te onderzoeken. Een van die projecten speelt zich af op het bedrijventerrein Leeuwarden-West. Adviesbureau E kwadraat advies onderzocht in opdracht van de Westergozone welke mogelijkheden er zijn voor duurzame projecten. Hieruit zijn vier concrete projecten gekomen die op dit moment in samenwerking met de ondernemers op het bedrijventerrein uitgewerkt worden.

Uit het haalbaarheidsonderzoek van E kwadraat advies komen vier speerpunten naar boven die interessant zijn om te onderzoeken, namelijk:

1. Er zijn relatief veel platte daken op bedrijventerrein Leeuwarden-West. Dit biedt mogelijkheden voor **zonnepanelen**.
2. Een aantal bedrijven op het terrein werkt regionaal, wat mogelijkheden biedt voor de introductie van **duurzame brandstoffen**, zoals aardgas en groen gas.
3. Er zijn diverse opslag- en productieruimten die geschikt zijn voor **energiebesparende ledverlichting**.
4. Bij een aantal bedrijven ontstaat warmte tijdens het productieproces. Deze **restwarmte**

kan worden gebruikt voor scholen, kantoren of showrooms.

Persoonlijk benaderen

Anne van Vaals is als medevenoot van Omnyacc Synergie Accountants gevestigd op bedrijventerrein Leeuwarden-West. Hij is voorzitter van de Bedrijvenvereniging Leeuwarden-West en hierdoor betrokken bij dit project. Anne van Vaals: "Begin 2009 hadden we een voorlichtingsbijeenkomst over de duurzaamheidskansen waar we alle bedrijven op dit terrein voor uitnodigden. Er kwamen tien bedrijven op af en dat is natuurlijk veel te weinig. We besloten het anders aan te pakken en de bedrijven persoonlijk te benaderen. Dat werkte veel beter. Op dit moment zijn we in gesprek met onder andere Borgesius, DataCenter Fryslân en Burggraaff en onderzoeken we wat de mogelijkheden zijn. Al gaat dit project in een bescheiden vorm van start, dan is dat al winst."

Stappen ondernemen

Een van de bedrijven die restwarmte hebben, is DataCenter Fryslân. Directeur Else Maria van der Meulen is enthousiast over het initiatief. "Op onze productievloer staat data- en telecommunicatieapparatuur die warmte afgeeft. Om een

constante temperatuur te houden, koelen wij die warme lucht weer. Maar met onze warmte kunnen natuurlijk andere bedrijven verwarmd worden. Het is zonde om die niet te gebruiken. We gaan nu berekenen hoe en waar de restwarmte het best kan worden afgezet en wat de organisatorische en financiële consequenties zijn. Op basis daarvan kunnen we dan stappen ondernemen."

Meer weten?

Wilt u meer weten over dit project of een bijdrage leveren? Neem dan contact op met Geert Boesjes van Projectbureau Westergozone via info@westergozone.nl of (058) 233 79 20.

IN HET KORT

Huidige stand van zaken bedrijventerrein Leeuwarden-West

Geert Boesjes is projectleider van het project voor bedrijventerrein Leeuwarden-West. Hij ziet behalve voor Leeuwarden-West ook mogelijkheden voor andere bedrijventerreinen.

"Ik ga ervan uit dat het overleg met de ondernemers leidt tot enkele

pilots, die ook interessant zijn voor andere ondernemers. Deze pilots moeten laten zien dat economie en duurzaamheid hand in hand kunnen gaan. We hebben het bestuur van bedrijventerrein De Oostpoort in Harlingen een voorstel gedaan om hetzelfde traject ook daar op te pakken. Binnenkort verwacht ik

een positief besluit. Op deze wijze rollen we de aanpak geleidelijk uit over de gehele Westergozone."

Om tafel met

Job Schipper, projectleider Gemengd Zilt Aqua-Agrarisch Bedrijf, en Westergomanager Geert Boesjes

Het Gemengd Zilt Aqua-Agrarisch Bedrijf is een samenwerking tussen drie ondernemers en twee kennisinstellingen en vindt deels plaats in de Westergozone. Job Schipper is hiervan projectleider. Maar, wat betekent het voor de Westergozone? Geert Boesjes en Job Schipper gaan over dit, en andere onderwerpen, 'om de tafel'.

Geert: "Wat onderzoekt Gemengd Zilt Aqua-Agrarisch Bedrijf?"

Job: "Wij onderzoeken of het mogelijk is op een duurzame manier de kweek van vis, schelpen, algen, zeewier en zilte gewassen te combineren tot een modulair gesloten systeem. Dit wordt gesubsidieerd door het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling, de provincie Fryslân en de Westergozone."

Geert: "Hoe versterken de verschillende partners in dit project elkaar?"

Job: "Iedere partner is verantwoordelijk voor de uitwerking van een module die aansluit op de volgende. De vissen en schelpen krijgen bijvoorbeeld als voeding de micro-algen en het zeewier. De algen, zeewieren en zilte planten krijgen de afscheidingsproducten (mineralen) van de vis en schelpdieren en zo zuiveren zij het water. Elk onderdeel is onmisbaar voor het totaalconcept. En elke module kan worden ingezet in de cyclus en is een verklaarbaar product."

Geert: "Wat is de rol van de Westergozone?"

Job: "Gemengd Zilt Aqua-Agrarisch Bedrijf wordt door de Westergozone gesteund en vindt deels plaats bij Meromar in Harlingen. De combinatie van zilt grondwater, de ligging aan zee en een zeehaven maakt de Westergozone zeer ge-

schikt."

Geert: "Zien jullie samenwerkingsmogelijkheden in de Westergozone?"

Job: "Zeker, bijvoorbeeld met de glastuinbouw. Hun restproduct, verrijkt water, kan een grondstof zijn bij het opkweken van algen en zeewier."

Wanneer kunnen we resultaten verwachten van het Gemengd Zilt Aqua-Agrarisch Bedrijf?

Lees op www.westergozone.nl het tweede deel van het interview.

"Op zoek naar aardwarmte !"

Gedeputeerde Sjoerd Galema:

“Ondernemers zijn volwaardige partners voor de overheid.”

Er zijn twee kernzones in Friesland: de A7-zone en de Westergozone. Voor elke zone is er een projectbureau dat projecten ontwikkelt op het gebied van onder andere werkgelegenheid, duurzaamheid en innovatie. Onlangs verscheen er vanuit de provincie Fryslân een notitie waarin een voorstel staat omschreven voor een nieuwe ondersteuning van het zonebeleid. Deze notitie is inmiddels besproken bij Gedeputeerde Staten en wordt nu verder uitgewerkt.

In 2009 is de uitvoering van de convenanten in de A7- en de

Westergozone tussentijds geëvalueerd. Gedeputeerde Galema: “Mijn visie op de Westergozone is positief. Afgelopen jaren zijn er door de inspanningen van het projectbureau, gemeenten en het bedrijfsleven spin-offs ontstaan die op lange termijn van betekenis kunnen zijn voor deze kernzone.”

Ondernemershuis

Gedeputeerde Sjoerd Galema vindt een nieuwe aansturing van het zonebeleid van meerwaarde voor Fryslân. Sjoerd Galema: “Beide kernzones hebben een eigen projectbureau dat wordt gevormd door de gemeenten en provincie. Ik denk dat er een andersoortige con-

structie en aansturing moet komen. Zone-convenanten kunnen prima tot uitvoering worden gebracht in samenwerking met organisaties als de Kamer van Koophandel en de NOM, vanuit een centrale locatie. Daarnaast zou het bedrijfsleven het projectbureau mede moeten aansturen. Dit kan de basis vormen voor onder meer ondernemerge-richte projecten en dat is wat we nodig hebben. Het nieuwe projectbureau is dan meer een ‘Eén Loket Ondernemershuis’ en ondernemers zijn niet alleen deelnemers aan projecten, maar volwaardige partners.”

DE RESULTATEN IN DE WESTERGOZONE

De afgelopen jaren zijn er in de Westergozone allerlei initiatieven en projecten ontwikkeld. We kunnen ze hier niet allemaal noemen, maar we zetten de belangrijkste op een rij.

Resultaten Project Waddenkas:

- Lichtsimulatiemodel opgeleverd dat nu beschikbaar is voor glastuinders in Nederland.
- Aangetoond dat aardwarmte benut kan worden in de glas-

tuinbouw.

- 8 technieken worden getest bij glastuinbouwbedrijven in de Westergozone.
- € 4 miljoen rijkssubsidie.

Resultaten Project Werk in de Kas:

- 50 banen bij glastuinbouwbedrijven in de Westergozone.

Resultaten Project GoWestergo:

- 3 vernieuwende ideeën voor toerisme, twee bedrijven opgericht.
- € 300.000,- SIA-RAAK-subsidie.

Resultaten Project Boontjes:

- Twee afgeronde studies die ertoe hebben geleid dat de vaargeul wordt uitgediept.
- € 5.000.000 rijksbijdrage en € 200.000 van de provincie Fryslân beschikbaar voor uitvoering en onderhoud.

Resultaten Project Frisjes:

- 18 jonge ondernemers maken gebruik van de diensten van Frisjes, waarvan 14 uit de Westergozone.

KORT NIEUWS

▼ **Nieuwe website Westergozone online!** Met ingang van maart is de website van het projectbureau Westergozone vernieuwd. Nog meer dan voorheen staan de ondernemers en de projecten centraal. Benieuwd? Kijk op www.westergozone.nl.

▼ **Subsidie innovatie Glastuinbouw (IPC)** Samen met LTO Noord gaat het projectbureau innovatie in de glastuinbouw bevorderen. Agentschap Nederland (voorheen SenterNovem) heeft voor dit project ruim € 60.000 beschikbaar gesteld. In 2010 wordt met minimaal vijftien bedrijven uit de glastuinbouwsector een innovatiecontract afgesloten dat vanaf 2011 wordt uitgevoerd. Voor de sector jachtbouw wordt gewerkt aan een vergelijkbaar project waarbij VNO-NCW Noord als partner optreedt. Dit project krijgt een internationaal tintje.

▼ **Eerste ondernemer zegt 'ja' tegen ledverlichting** Diepenmaat Sport 2000 uit Leeuwarden heeft als eerste ondernemer 'ja' gezegd tegen ledverlichting in de winkel. De komende weken vervangen ze de bestaande lampen voor ledverlichting. Vier andere winkeliers in de Westergozone stappen binnenkort ook over op ledverlichting. De feestelijke start van dit project vindt plaats in maart 2010 bij Diepenmaat Sport 2000.

▼ **Contactdag Aquacultuur succesvol verlopen** Op uitnodiging van het projectbureau Westergozone zijn donderdag 28 januari jl. vijf aquacultuurbedrijven op bezoek geweest in de Westergozone. Doel van deze bijeenkomst was een nadere kennismaking met Harlingen Seaport en het omliggende gebied. Ook zijn de kansen die de Westergozone biedt voor aquacultuur toegelicht. Voor onderling contact was op deze dag ruim de gelegenheid. De bedrijven waren uitermate tevreden met de contactdag en beraden zich op activiteiten die ontplooid kunnen worden in de Westergozone.

▼ **Leerwerkfabriek voor praktijklessen leerlingen** Bij zowel het onderwijs als het bedrijfsleven wordt momenteel onderzocht hoe groot de belangstelling is voor een zogenaamde leerwerkfabriek food. In deze fabriek kunnen leerlingen op diverse niveaus in een beschermde omgeving praktijklessen volgen. Indien er voldoende belangstelling is, wordt een projectvoorstel uitgewerkt.

▼ **Start project Gemengd Zilt Aqua-Agrarisch Bedrijf** Mede dankzij een subsidie van de Westergozone van € 25.000 is het project Gemengd Zilt Aqua-Agrarisch Bedrijf begin 2010 van start gegaan. Op twee locaties (Harlingen en Texel) wordt onder-

zoek gedaan naar de kansen voor een keten van een vegetarische vissoort, algen, schelpdieren en zilte gewassen. Naast drie ondernemers zijn de VU Amsterdam en het NIOO (Nederlands Instituut voor Zee Onderzoek) betrokken. Kijk ook op pagina 4 van deze nieuwsbrief voor een interview met de projectleider van Gemengd Zilt Aqua-Agrarisch Bedrijf.

▼ AGENDA

Bedrijven Contactdagen, dinsdag 23 en woensdag 24 maart 2010

Kom in de Kas, vrijdag 26 en zaterdag 27 maart 2010

Heeft u nog opmerkingen, vragen, ideeën of wilt u ook wat melden in de nieuwsbrief? Neem dan contact met ons op. U kunt mailen naar redactie@westergozone.nl of bel (058) 233 79 20.

Colofon

Westergozone is een uitgave van het projectbureau Westergozone, Heliconweg 62, Leeuwarden, 058 - 233 7920, redactie@westergozone.nl. De Westergozone is een samenwerkingsverband tussen de provincie Fryslân en de gemeenten Leeuwarden, Menaldumadeel, Franekeradeel en Harlingen. Samen werken zij aan een duurzame economische ontwikkeling van het gebied waar duurzaamheid, innovatie en kennis centraal staan.

concept: projectbureau Westergozone, PIT en PiWeb | **ontwerp:** PiWeb | **tekst:** Geert Boesjes en Ingrid van der Geest | **interviews en eindredactie:** I PIT Concept & Copy | **fotografie:** Hoge Noorden | **drukwerk:** Hellinga Grafische | **Specialisten** | **oplage:** 9.800 | Westergozone is gedrukt op FSC-papier bij een FSC-gecertificeerde drukker, verschijnt drie keer per jaar en wordt verzonden aan alle ondernemers in de Westergozone.

Mixed Sources
Hout gewonnen uit verantwoord
beheerd, gecontroleerde bossen
en gecontroleerd materiaal
Certificatienummer: COC-COC-06243
www.fsc.org
© 1996 Forest Stewardship Council